

ОНОВЛЕНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАНДАРТ НА ЛАКОФАРБОВІ ЗАСОБИ: ВИМОГИ ТА ПЕРЕВАГИ

Український ринок лаків та фарб у 2019 рік вступив із позитивними перспективами. Загальна економічна ситуація має незначні, але все ж покращення, що дає надії й на розвиток вітчизняної лакофарбової промисловості

Упорівнянні з минулими роками ринок став стабільнішим, попит виріс, з'явилися новинки. Це стосується як продукції індустріального призначення, так і лакофарбових виробів для побутових ремонтних робіт.

За даними Держкомстату, на сьогодні в Україні нараховується понад 200 виробників, з яких не більше 20 випускають майже 70% усієї лакофарбової продукції у країні. Імпортують в Україну понад 30 країн.

Експерти прогнозують поступове зростання показників розвитку виробництва. За своєю структурою

ринкових змін не відбудеться, проте вже на сьогодні є чітко виражена тенденція до екологічності лакофарбових матеріалів та зростання обізнаності споживачів.

Це, у свою чергу, слугуватиме мотиваційним рушієм розвитку та дає можливість українським виробникам виходити на світові ринки збуту продукції.

ЕКОТРЕНД, РИНКИ, ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА

Екотренди щороку набирають все більше ваги на ринку і передбачають вмотивовану закупівлю това-

рів і послуг більш безпечних для довкілля і здоров'я людини.

Дослідження, проведені на замовлення Єврокомісії 2017 року, надали оцінку світовому ринку екопродукції у 4536 млрд євро з часткою ЄС – 21%. З 2010 року цей ринок щорічно зростає в середньому на 4% і має найбільший потенціал до зростання.

Екологічні лакофарбові матеріали займають лідерські позиції на європейському ринку. За даними Єврокомісії станом на вересень 2018-го – 136 європейських товаровиробників сертифікували понад 2,7 тис. найменувань продукції за програмою Ecolabel.EU. Це лише одна з програм екологічної сертифікації та маркування, що діє в ЄС, також є і національні, і регіональні програми, що поширюються на скандинавські країни.

До основних факторів, що впливають на розвиток ринку екологічних лакофарбових матеріалів на глобальному рівні, можна віднести

міжнародні угоди, що впливають на державну політику, політику великих інвестиційних фондів, споживчий попит і публічні закупівлі, зокрема загальну тенденцію до сталого (зеленого) будівництва.

УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНА – ЄС

Для України вагомими є глобальні процеси, пов'язані з курсом на сталий розвиток та виконання зобов'язань згідно з Угодою про асоціацію Україна – ЄС.

Однією з глобальних цілей сталого розвитку, проголошених ООН (12), є перехід до моделі сталого споживання та виробництва. *Стале (або розумне, відповідальне) споживання* (англ. responsible consumption) – поняття в економіці, яке передбачає економію ресурсів для забезпечення необхідних потреб, з мінімальними впливами на довкілля і здоров'я людини.

Угода про асоціацію Україна – ЄС передбачає імплементацію актів права ЄС, що впливатимуть на озеленення економіки. Глава 13 Угоди про асоціацію «Торгівля і сталий розвиток» передбачає сприяння та заохочення торгівлі, залучення прямих іноземних інвестицій в екологічно чисті товари, послуги й технології, сприяння використанню відновлюваної енергії та енергоощадних продуктів, екологічного маркування товарів тощо.

ВИМОГИ ДО ЗАХОДІВ ІЗ ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Стаття 22 Закону України «Про публічні закупівлі» містить положення про те, що технічні, якісні характеристики предмета закупівлі повинні передбачати необхідність застосування заходів із захисту довкілля. Застосовуючи цей підхід, замовники сприяють досягненню таких цілей, як поліпшення показників безпеки й функціональних характеристик продукції, ефективності використання енергії та водних ресурсів, зменшення відходів, зниження викидів парни-

кових газів, створення безпечного та комфортного середовища для навчання, праці та життя.

Як вибрати й належним чином обґрунтувати необхідність застосування заходів із захисту довкілля, визначають методичні рекомендації, опубліковані на ресурсі *ProZorro*¹.

Вона містить вказівки, які заходи із захисту довкілля слід визначати, й вимоги щодо підтвердження від-

Однією з глобальних цілей сталого розвитку, проголошених ООН (12), є перехід до моделі сталого споживання та виробництва

повідності, посилаючись на нормативно-правові акти, національні або міжнародні стандарти.

Згідно з методичними рекомендаціями, при здійсненні закупівель лакофарбових матеріалів заходи із захисту довкілля можуть передбачати відповідність вимогам:

а) екологічних стандартів та критеріїв оцінювання життєвого циклу згідно з ДСТУ ISO 14024²;

б) екологічних характеристик товару та його пакування згідно з ДСТУ ISO 1402³;

- придатний для перероблення;
- відсоток повторно переробленого матеріалу;

в) обмеження впливів на довкілля за показниками, що визначені згідно з ISO 21930⁴.

Критерії для оцінювання програм екологічного маркування згідно з ДСТУ ISO 14024 розглядаються як надійні інструменти комплексного оцінювання переваг предмета закупівлі впродовж життєвого циклу.

Першим замовником лакофарбових матеріалів з посиланням на екологічний сертифікат і маркування згідно з ДСТУ ISO 14024 був Київський палац дітей та юнацтва. Торги відбулись у 2017 році. Мотивація замовника – закупувати більш безпечні матеріали для внутрішніх ремонтних робіт. Цей досвід поступово поширюється і серед інших замовників.

ПРОЕКТИ

Що впливатиме на посилення попиту екологічних лакофарбових матеріалів у системі публічних закупівель?

1) Навчальний курс зі здійснення зелених публічних закупівель. Курс доступний на платформі ProZorro Інфобокс⁵ з грудня 2018 року. Найближчим часом він буде інтегрований до навчальних програм для замовників, що здійснюють публічні закупівлі.

2) Експертами проекту «Впровадження сталих публічних закупівель в Україні» (програма ЄС – EaP GREEN) розроблені рекомендовані проекти технічних специфікацій, зокрема на лакофарбові матеріали. Замовники матимуть можливість отримати консультацію й експертну підтримку щодо застосування тих чи інших критеріїв технічних специфікацій або нецінових критеріїв при підготовці тендерної документації й оцінюванні наданих пропозицій.

¹ <https://infobox.prozorro.org/articles/yak-zastosovuvati-zasobi-zahistu-dovkilliya-pri-zakupivli-tovariv-robot-ta-poslug>

² ISO 14024:1999 Екологічні маркування та декларації – Екологічне маркування типу I – Принципи та методи

³ ДСТУ ISO 14021:2016 Екологічні маркування та декларації. Екологічні самодекларації (екологічне маркування типу II)

⁴ ISO 21930:2007 Стале будівництво – Екологічна декларація будівельних матеріалів

⁵ https://infobox.prozorro.org/courses/zeleni-publichni-zakupivli-modul-1?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=diznaytes_yak_zakupovuvati_yakisni_ta_ekologichno_bezpechni_tovari&utm_term=2019-02-06

3) У системі ProZorro за підтримки EU Association Lab буде створено зручний електронний сервіс, з яким публічні замовники зможуть використовувати при проведенні тендерів у якості критерію відбору не лише критерій найменшої ціни, а й критерії якості, екологічності, енергоефективності, витрат життєвого циклу товару та послуг. Таким чином підвищиться якість та безпека предметів закупівлі, й публічні кошти будуть витрачатися ефективніше. Також це стане додатковою мотивацією для бізнесу пропонувати інноваційні, енергоощадні та екологічні продукти та послуги. Презентація сервісу відбудеться у квітні 2019 року.

4) Розроблено проект змін до Закону України «Про публічні закупівлі» що, зокрема, включають:

а) визначення терміну «технічна специфікація до предмета закупівлі» як сукупність технічних умов, що визначають характеристики товару (товарів), послуги (послуг) або необхідні для виконання робіт щодо об'єкта будівництва, визначеного замовником, що можуть містити екологічні характеристики (у тому числі показники впливу на довкілля й клімат), особливості проектування (у тому числі щодо придатності для осіб з обмеженими фізичними можливостями), відповідності, ефективності, продуктивності, безпечності, процедури забезпечення якості, вимоги щодо найменування продукції, під яким вона продається, термінологію, символи, методику випробувань і тестування, вимоги до пакування, маркування й етикетування, інструкції для користувачів, технологічні процеси й технології виробництва на будь-яких етапах життєвого циклу робіт, товару чи послуги, а також процедури оцінювання відповідності товару (товарів), послуги (послуг).

б) вимоги до тендерної документації (Стаття 22) передбачають наявність технічної специфікації та інформації про маркування, протоколи випробувань або сертифікати, які підтверджують відповідність предмета закупівлі встановленим замовником вимогам.

в) Стаття 23 Технічні специфікації, маркування, сертифікати, протоколи випробувань та інші засоби підтвердження відповідності визначає, що технічні специфікації можуть містити вимоги до експлуатаційних або функціональних характеристик, у тому числі екологічних, за умови, що такі вимоги є достатньо точними, щоб предмет закупівлі однозначно розумівся замовником і учасниками. Замовник може вимагати від учасників підтвердження

Вимоги до предмета закупівлі є критеріями відбору, невиконання яких є підставою відхилити пропозиції учасника конкурсних торгів незалежно від пропонуваної ціни

того, що пропонувані ними товари, послуги чи роботи за своїми екологічними чи іншими характеристиками відповідають вимогам, установленим у тендерній документації. У разі встановлення екологічних чи інших характеристик товару, роботи чи послуги замовник повинен у тендерній документації зазначити, які маркування, протоколи випробувань або сертифікати можуть підтвердити відповідність предмета закупівлі таким характеристикам. У разі, якщо замовник робить посилання на екологічне маркування, він

Екологічне маркування – інструмент, що дозволяє ідентифікувати екологічну продукцію

повинен вказати, яке саме, згідно з вимогами міжнародних, європейських чи національних стандартів або вимогами еквівалентного маркування. Замовник зобов'язаний прийняти маркування, протоколи випробувань чи сертифікати, що підтверджують відповідність еквівалентним вимогам і видані компетентним органом.

Зазначені зміни до Закону передбачені Статтею 152 Угоди про Асоціацію Україна – ЄС, згідно з якою до 2020 року Україна зобов'язана впровадити у систему закупівель на законодавчому рівні вимоги, що

забезпечують більшу інтеграцію екологічних і соціальних критеріїв на основі відповідних стандартів до виконавців контрактів або до закуповуваних для державних потреб товарів, послуг чи робіт.

ЕКО- І МАС-МАРКЕТ

Щодо приватного сектора, то кількість обізнаних споживачів, орієнтованих на екологічну продукцію, щороку збільшується. Вони не вірять рекламним вигадкам, уваж-

но вивчають склад продуктів, маркування, характеристики товарів чи приладів, дивляться передачі, читають публікації, що викривають недобросовісних виробників, і вже знають більшість оманливих маркетингових прийомів.

Аналіз ринку та маркетингові дослідження окремих компаній демонструють, що екологічна сертифікація та маркування посилюють конкурентоспроможність і працюють на збільшення продажів за умов їх ефективного використання у рекламній компанії.

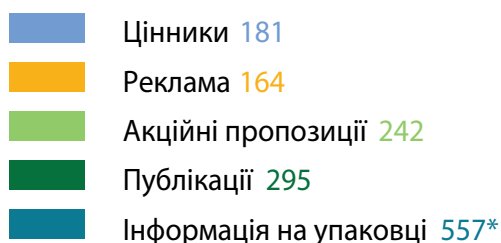
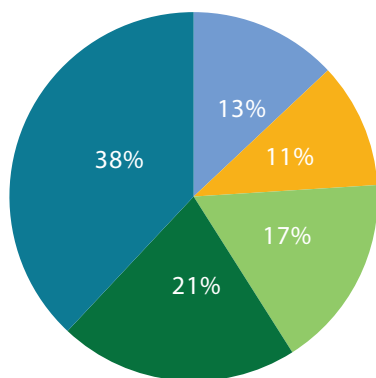
Екологічне маркування має на меті інформувати споживача у стислій і доступній формі про перевірені та підтвержені екологічні характеристики або переваги об'єкта маркування.

Україна, так само, як і більшість країн, застосовує підхід оцінки екологічних характеристик за допомогою системи екологічної сертифікації та маркування. На сайті Мінприроди у розділі «Бізнес» є підрозділ «Екологічне маркування», де детально розкрито поняття екологічного маркування як інструменту державної екологічної політики.

Загальні принципи та методи

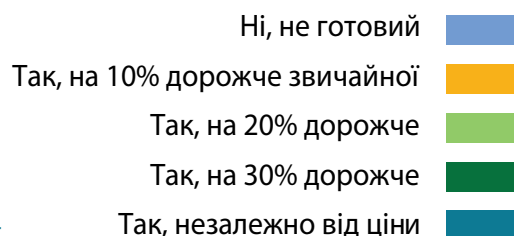
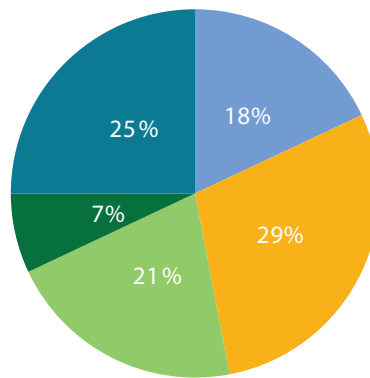
Опитування споживачів у магазинах торговельної мережі «Епіцентр» у рамках проекту ПроОН в Україні, 2015 рік

Інформація, що впливає
на вибір продукції

* кількість опитаних

Чи готові ви купувати безпечнішу
та якіснішу продукцію, згідно з вимогами
міжнародних стандартів, але дорожче
за звичайну?

його застосування викладені в міжнародних стандартах серії ISO 14020 Екологічні маркування та декларації.

СИСТЕМА ЕКОЛОГІЧНОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ ЛАКОФАРБОВИХ МАТЕРІАЛІВ

Система екологічної сертифікації та маркування була впроваджена в Україні з 2004 року згідно з ДСТУ ISO 14024. Право на застосування такого маркування може отримати винятково екологічно сертифікована продукція.

Екологічний стандарт *СОУ ОЕМ 08.002.12.019:2014 Лакофарбові матеріали. Екологічні критерії оцінювання життєвого циклу* був прийнятий уперше 2004 року.

Стандарт встановлює набір критеріїв, що визначають переваги продукції з урахуванням усіх стадій життєвого циклу (складники, виробництво, гото-

вий продукт і пакування, транспортування, застосування, утилізація).

У 2018 році цей стандарт було переглянуто робочою групою за участю представників профільних технічних комітетів стандартизації ТК 82 «Охорона довкілля» й ТК 168 «Лаки та фарби» й Асоціації українських виробників лакофарбової промисловості (АУВЛП).

Оновлений стандарт гармонізований з критеріями, що встановлені Єврокомісією для програми Ecolabel.EU, і ґрунтується на основі актів права ЄС у сфері загальної, екологічної та хімічної безпеки відповідно до принципів та структури оцінювання життєвого циклу продукції. Він встановлює 22 додаткові вимоги до чинних в Україні державних норм, що визначають поліпшені характеристики лакофарбових матеріалів щодо їхніх впливів на

стан довкілля і здоров'я людини.

Основний фокус – безпека, ефективність і економічність застосування у поєднанні з ресурсощадними технологіями більш чистого виробництва.

ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНДАРТУ

Відповідність умов виробництва пакування, зберігання, транспортування вимогам нормативного документа, відповідно до якого здійснюється виробництво або поводження з хімічними речовинами (продукцією) у поєднанні з дотриманням природоохоронного законодавства є передумовами для проходження екологічної сертифікації. Те, що не контролює держава, але підтверджує екологічний сертифікат.

Екологічний продукт має бути екологічний за всіма аспектам, що пов'язані з ним, його виробництвом, засто-

ПОКАЗНИКИ МАКСИМАЛЬНО ДОПУСТИМОГО ВМІСТУ ЛЕТКИХ ТА НАПІВЛЕГКИХ СПОЛУК

Вид лакофарбових матеріалів	ЛОС (г/л)	НЛОС (г/л)	
		Білі	Кольорові та фасадні
Лакофарбові матеріали для матових покриттів внутрішніх стін і стель (блиск < 25 під кутом вимірювання 60°)	10	30	40
Лакофарбові матеріали для глянцевиx покриттів внутрішніх стін і стель (блиск > 25 під кутом вимірювання 60°)	40	30	40
Лакофарбові матеріали для зовнішніх мінеральних поверхонь стін	80	50	60
Лакофарбові матеріали для оздоблення деревини, металу чи пластику для внутрішніх/зовнішніх робіт	80	50	60
Оздоблювальні лаки та лазури для внутрішніх робіт	65	30	30
Оздоблювальні лаки та лазури для зовнішніх робіт	75	60	60
Морилки з мінімальною товщиною покриття	65	30	30
Ґрунтовки	15	30	40
Зв'язувальні ґрунтовки	15	30	40
Однопакувальні матеріали спеціального призначення	80	50	60
Двопакувальні матеріали спеціального призначення	80	50	60
Матеріали для покриттів з багатокольоровим ефектом	80	50	60
Матеріали для покриттів з декоративним ефектом	80	50	60
Антикорозійні фарби	80	60	60

суванням і навіть тарою. Виробник екологічних лакофарбових матеріалів повинен мати встановлену, впроваджену та функціональну екологічну політику та екологічні цілі, що відповідають цим принципам.

Хімічні речовини та їх суміші, як і готовий продукт, оцінюються за 28 класами небезпек для здоров'я людини й довкілля, кожен з яких розподілений за категоріями (від 2 до 4) по рівню небезпек згідно з GHS проти 1-4 класів небезпеки, за яким оцінюється продукція в Україні за застарілими нормативами.

Усі складники продукту повинні надходити зі сталих джерел. Експертна комісія розглядає склад продукції (рецептури) і всі складники.

ХІМІЧНІ РЕЧОВИНИ

Хімічні речовини, застосування яких обмежується або заборонене для екологічних лакофарбових матеріалів, визначаються **СОУ OEM 08.002.12.019** з посиланням на класи та категорії небезпек згідно з GHS.

Показник вмісту речовин, застосування яких обмежується, обчислюється за об'ємом розрахунковим мето-

дом, із врахуванням усіх складників, необхідних для підготовки лакофарбових матеріалів до використання, у тому числі розчинників, пігментів тощо.

Вміст білого пігменту (білий неорганічний пігмент з коефіцієнтом заломлення > 1,8) у інтер'єрних фарбах для стель та стін, які є стійкими до мокрогo стирання за класами 1 та 2 відповідно до ДСТУ EN 13300:2012, не повинен перевищувати:

- а) 40 г/м² сухого покриття – для класу 1 стійкості до мокрогo стирання;
- б) 36 г/м² сухого покриття – для класу 2 стійкості до мокрогo стирання.

Вміст білого пігменту (білий неорганічний пігмент з коефіцієнтом заломлення > 1,8) у всіх інших фарбах, включаючи вапняні та силікатні фарби, ґрунтовки, антикорозійні та фасадні фарби, не повинен перевищувати:

- а) 36 г/м² сухого покриття – для інтер'єрних фарб та ґрунтовок;
- б) 38 г/м² сухого покриття – для фасадних фарб та ґрунтовок.

Екологічні лакофарбові матеріали не містять сполук кадмію, свинцю, хрому VI, ртуті, миш'яку, селену, сурми.

Сумарний вміст плівкових та внутрішньотарних консервантів обмежується відповідно до лімітів сумарної концентрації консервантів, що визначаються СОУ OEM 08.002.12.019 в залежності від типу консерванту та лакофарбового матеріалу в межах від 0,71% до 0,06%.

Заборонено вміст фталатів, алкілфенол етоксилату (Alkylphenolethoxylates, APEOs), перфторованих ПАР.

Кількість загального вільного формальдегіду (як домішки або внаслідок внесення хімічних речовин, які вивільняють формальдегід, наприклад, деяких консервантів) не повинна перевищувати 0,001%.

Вміст залишкових вільних мономерів, включаючи акрилову кислоту допустимий у межах до 0,05%.

Концентрація сполук ізотіазолінону регламентована на рівні від 0,0015% до 0,02% (в залежності від реакційної суміші).

НА ВИРОБНИЦТВІ

Мають бути розроблені, затверджені та впроваджені заходи з енергозбереження на виробництві, щоб

досягти показника енергоємності технологічного процесу виробництва продукції нижче середнього по галузі.

Мають бути впроваджені:

а) маловідходні технології виробництва;

б) схема роздільного збору відходів для їхньої подальшої утилізації.

Фактичні показники викидів забруднювальних речовин та парникових газів як мінімум не повинні перевищувати ГДК а. п. та як оптимум – бути нижчими за встановлені показники, згідно з дозвільною документацією, і відповідати показникам найкращих доступних технологій більш чистого виробництва.

Окремі вимоги щодо показників викидів забруднювальних речовин встановлені у разі застосування на виробництві діоксину титану.

Для виготовлення спожиткової тари заборонено застосовувати полівінілхлорид, полістирол, полікарбонат або інший галогенований матеріал. Вимоги до маркування –

інформація про матеріал, інструкція для користувача тощо.

Система маршрутів транспортування готової продукції має забезпечувати зменшення обсягів витрат палива, викидів забруднювальних речовин в атмосферне повітря та парникових газів від транспортних засобів.

Як дізнатись споживачу, що лакофарбові матеріали справді екологічні? Наявність екологічного

сертифіката та знаку екологічного маркування у поєднанні з номером екологічного сертифікату на етикетці, пакуванні у рекламних матеріалах є доказами того, що засіб пройшов компетентне оцінювання і підтвердив відповідність встановленим критеріям згідно з ISO 14024.

З переліком чинних сертифікатів, виданих українським органом з екологічного маркування, можна ознайомитись на сайті <http://www.ecolabel.org.ua/> у розділі «Реєстр сертифікатів».

Світлана БЕРЗІНА,
ВГО «Жива планета», експерт
Програми ООН з навколишнього
середовища зі сталого споживання
та виробництва,
Антон МУКОМЕЛА,
ДП «Черкаський НДІТЕХІМ»,
Галина БУЗАН, Центр екологічної
стандартизації та маркування Державної
екологічної академії післядипломної
освіти та управління

